

TÖRÖK ÁRON

„KÖVESSÉTEK HITÜKET“*

Zsid 13,7

Az emlékezés az emberi lélek egyik legszebb és legkedvesebb tevékenysége. Nevezhetnők a reménység ikertestvérének is, legfennebb annyi a különbség, hogy ellenkező irányba néznek, az egyik a múlthoz, a másik a jövőhöz kapcsolódik. A cél, a szerep azonban ugyanaz: könnyíteni a jelenen, s többre képesíteni általa önmagunkban az alkotó embert. Azt is mondhatnók, hogy mindkét tevékenységre a jelen készíti a lelket.

Akik ma sírnak, szomorúan sóhajtozva emlékeznek életük könnytelen napjaira, de sírva is boldogok azok, kik remélni tudják, hogy holnap újra felszárad a könny. Akik ma mosolyognak, vidáman gondolnak életük nehezen átélt, gyötrelmes tegnapijára, de mosolyukat őszi dér hervasztja le, ha nem remélhetik boldogan, hogy az a tegnap nem tér vissza többé soha. De akár szomorúan, akár vidáman emlékezünk; akár sírva, akár mosolyogva, azért van, hogy az életet szeretni s a jelen minden napját szépnek és jónak látni tudjuk még akkor is, ha súlyos feladataival teherként nehezedik vállunkra és szívünkre egyaránt. Éppen ezért a mi múltbanzésünknek minden szépsége és élménye mellett, csak úgy van igazi értelme és haszna, ha általa magyarázatot keresünk és ösztönzést találunk a bátor jövőbelátáshoz, ha olyan segítséget kapunk, mellyel több és értékesebb emberek lehetünk.

Mai emlékezésünk nem egy eseményhez, nem is egyetlen személyhez fűződik, hanem mindazokhoz, akik szólották nekünk az Isten beszédét. Első feladatunk ezek szerint tisztázni, az alkalomnak és lehetőségnek megfelelően, hogy kik voltak ezek az emberek.

Egészen természetes, hogy ez a kérdés — Egyházunk főtanácsi istentiszteletén — elsősorban azokat juttatja eszünkbe, akik a történelem folyamán elhivatást éreztek magukban arra, hogy az „isteni törvény útján“, odaáldozzák magukat egy magasztos eszmény szolgálatára. Gondolunk a nagy vallásalapítókra, az Ószövetség tüzesajkú prófétáira. Mózeszt látjuk képzeletünkben a Hórebben, majd a Sinaí hegyen, amint

---

* Elhangzott december 7-én a főtanácsi istentiszteleten.

kőtáblára vési a 10 parancsolatot. Halljuk Ézsaiás, Jeremiás, Ezékiel, Amos és a többi próféták megrázó ítéletét, igazságot hirdető, intő és buzdító figyelmeztetését, lelkesítő tanítását.

Írajzolódik lelki szemünk előtt a názáreti Jézus szelíd alakja, jóságos tekintete, aki a vallás lényegét az Isten- és emberszeretet parancsolatába sűrítve bizonyosságot tett arról, hogy nemcsak beszéd, de lélek, erő és élet volt tanítása.

Látjuk Jeruzsálem piacát, halljuk a szeretet nyelvén megnyilatkozó Pétert és az apostolokat, akik az első pünkösdi alkalmával a lelkesítő beszédekkel megalapították az első keresztény gyülekezetet. Csodálatlan és tisztelettel állunk meg Pál apostol előtt, akinek fáradhatatlan szervezőképessége és páratlan missziói munkája nyomán terjedt tovább a keresztény mozgalom a Földközi tenger partjain s indult el világhódító útján a jézusi evangélium, a jézusi élet.

Nem kerüli el figyelmünket a pogány Augustinusból lett Szent Ágoston sem, aki az ókor romjain álmodta meg az Isten országát.

Különös érdeklődéssel fordulunk emlékezésünkben a reformáció új korszakot nyitó vallásos gondolkodói felé, akiknek hitfelfogása, következetes magatartása, bátorsága és az igazságért vívott harca olyan dicsőséget szerzett, melyet elvitatni tőlük ma sem lehet. Vald Péter, Wycliff János és Husz János nyitják meg a sort mint előreformátorok, akik a 12. és 14. század derekán, valamint a 15. század elején, bátran fedték fel az egyház visszaéléseit s méltó előkészítői lettek a 16. század nagy szellemi áramlatának, a reformációnak.

Aztán, ahogy közelebb jövünk, Luther Márton kalapácsütéseit halljuk, midőn 1517. október 31-én kiszegzi híres 95 tételét a wittenbergi vártemplom kapujára. Őt halljuk, az egyszerű bányászcsalád gyermekét, akinek ajkáról a wormszi birodalmi gyűlésen hangzik a bátor meggyőződés végkövetkeztetése: „Itt állok, másként nem tehetek, Isten engem úgy segítjen!”

Erasmus, Zwingli, Kálvin és Serveto folytatják a sorát azoknak, akik szóban és írásban nyilatkoztatták ki meggyőződésüket éreztetvén az új idők jelét: a szellemnek a tekintély béklyóiból való szabadulását, követelvén az egyéni hitbéli meggyőződés szabad érvényesülését.

És végül, de nem utolsó sorban, a hozzánk legközelebbire gondolunk s hódolattal állunk meg egyházalapító nagy püspökünk, Dávid Ferenc élete és munkássága mellett, akinek türelmes, egyenes, jellemes hitküzdelse örökre példakép marad, mert a vallásszabadság és az istenegység eszméjének prófétai lelkéből pattant szikrája a jövőndöbe világító, lelket melegítő tűzzé nőtt a századok során. Akinek utolsó, a börtön sziklafalára írt szavait maga a történelem igazolta.

Rájuk gondolunk elsősorban, s mindazokra, akik Dávid Ferenc örökébe lépve, több mint négy évszázadon át, jó és balsorsban egyaránt helytálltak az egyház és hitvédelem magasztos, de áldozatos munkájában. A nagynevű és névtelen hősökre, kiknek köszönhető minden átmenett szellemi és lelki érték, mellyel ma gazdagabb a világunk és áldottabb az életünk. Őket idézzük emlékezésünkben, midőn az apostol felhívását halljuk, mert úgy érezzük és tudjuk, hogy Isten beszéde számunkra az ők életében és munkájában csendült meg és teljesedett ki a

legtisztábban, hogy lelket formáló, hitet erősítő, életet jó irányba alakító tényezővé legyen a késő utódok modern világának szemléletében is.

De vajon nincsenek rajtuk kívül mások is, kik Isten beszédét szólták, s akikre emlékezni ennél fogva éppen olyan jó, szükséges, szép és hasznos lelki kényszerűség?

Szabadelvű kereszténységünk, életizű vallásunk, ésszerű istentiszteletünk az élet más területeire is elvezet minket, midőn emlékezünk. Így találkozunk azokkal, akik a történelem folyamán kőbe-fába-márványba vésték, vászonra vetítették vagy dalba öntötték az Isten beszédét s halhatatlan alkotásaikkal, remekbe szabott műveikkel halhatatlannokká lettek maguk is. Így látjuk mindazokat, akik az ember alapvető jogaiért: szabadságért, egyenlőségért, testvériségért, emberségért vívott harcnak szentelték életüket, hogy a miénk nyugodtabb, békésebb legyen. Így döbbenünk rá, hogy a nagy kutatók a tudomány, különösen képpen pedig az orvostudomány világában, éppen úgy megérdemlik emlékezésünket, mert sok olyan betegséget szüntettek meg — igen gyakran saját életük kockáztatásával, — melyek addig gyermekek, édesanyák, emberi életek százezreit ragadták el menthetetlenül. Ez a szívós, kitartó, tudományos kutató munka is Isten beszéde volt az ember egészséges testi életének áldott érdekében.

S ha a kenyér Isten áldása, ha a gyermek Isten ajándéka, s ha Isten világszépítő, tökéletesítő nagy tervének valórválásában munkatársa az ember, akkor Isten beszéde volt a magvetők, az édesanyák és a nevelők millióinak hősi élete és munkája is. Ki ne ismerné el, hogy igen gyakran a kenyér, a szeretet és a tudás mentette meg emberi világunkat és életünket a szörnyű pusztulástól.

Előljárók voltak mindannyian, mert nem a dicsőségvágy, de belső kényszerűség volt parancs indította őket arra, hogy szóljanak, alkossanak, tegyenek valamit az emberiségért, s kinyilatkoztassák, belekiáltásák életműveikkel Isten beszédét a világba. Milyen szép és kedves dolog lélekben emlékezni rájuk egy-egy ünnepi órán. Nekünk azonban egy percre sem szabad elfelejtenünk, hogy ezeknek az emlékezéseknek nemcsak lelket gazdagító élményük, de számunkra elkötelező erejük van, és kell hogy legyen minden egyes esetben. Más szóval: nemcsak ajándékot, de feladatot is adnak nekünk. Ezt azért tartom szükségesnek kihangsúlyozni, mert tapasztalatból tudom, hogy ha emlékezni, ünnepelni kell, önfeledten adjuk át magunkat a nagyszerű alkalomnak, s aztán ha tenni, cselekedni, kiállani kell, bezárkózunk és maradunk magunknak, különösen, ha így hangzik a hívó szó: „figyelmezvén az ő életük végére, kövessétek hitüket.“ Itt, ennél a pontnál megtörik lelkesedésünk fénye, s megindultságunkból magunkra ébredve megriadunk és gyáván megfutunk, mert kiderül, hogy akikre emlékeztünk, azok legtöbbször élete vége tragikus, megrázó, szomorú vég volt. Kik meggyőződésüket bátran kimondták s a kimondott igazság mellett mindvégig megmaradtak, haladó szellemű gondolkozásukért szenvedniök kellett.

Jézus életének egész szenvedéstörténete van s ezt a szenvedést goltai kereszthalál követte, mert üldözések, kérdőrevonások, fenyege-

tések és törbeccsalások kínzó perceiben is hirdette a szeretet, jóság, igazság és békesség evangéliumának örök időkre szóló létjogosultságát.

Az első keresztények az üldözések elől katakombákba menekülve, szenvedve vitték tovább ezt az evangéliumot, s boldog belenyugvással haltak meg a római amfiteatrum porondján, mert nemcsak félve tisztelték Istenüket, de teljes szívükből szerették is őt.

Husz Jánost, hét hónapi nehéz börtön után, máglyára hurcolták tanaierért 1415. július 7-én zsoltárt énekelve, Krisztusát a lángok között is dicsőítve azzal a meggyőződéssel halt meg, hogy „a nálánál nagyobb szellemek ügyét diadalra segítik majd“.

Luther Márton mindvégig kitartott hitfelfogása mellett mondván: „Nem tanácsos és nem is szabad az embernek meggyőződése és lelkiismerete ellen cselekednie“.

Zwingli Ulrich Kappelnél esett el a csatamezőn 1531. október 11-én s ez volt utolsó szava: „a testet ugyan megölték, de a lelket nem ölhetik meg“.

Serveto Mihály, ez a mélyhitű, bátor jellemű, kitartó hűségű orvos a Genf melletti Champel mezőn, 1553. október 27-én máglyahalált szenvedett haladó szellemű vallásos gondolkozásáért.

Dávid Ferenc a dévai várbörtönben fejezte be életét, reformátori működését, mert felismerte azt az igazságot, hogy „a hit Isten ajándéka“, s mindenkinek joga van azt a vallást követni, mely felfogásával megegyezik.

Soroljam-e tovább, mint életünk egészéhez tartozót, hogy a parasztlázadásoknak, népfelkeléseknek kerékbetörés és tüzestrón; a szabadságharcosoknak törött zászló és bújdosás, bitófa, börtön, száműzetés és hősi halál lett a vége azok részére, akik bátran síkraszálltak a nép jogaiért, az elnyomott, semmibevert emberek millióinak szabadságáért. Eszetekbe juttassam-e a soha eléggé meg nem becsült szenvedéssel és áldozattal teljes édesanyai, magvetői, nevelői munkát és sorokat? Nem sorolom tovább, ehelyett boldog istenhittel szólók hozzátok ez ünnepi alkalommal s hirdetem nektek, hogy aki emlékezni szeret, annak midőn a jelenben jövőt épít, reménykedni, vallani és vállalni kell az előljárók igaz hitét, és helyes emberi meggyőződését bátran követni kell.

Az első jézustanítványok s Dávid Ferenc követői is csak átmeneileg futottak szét a tragédia láttán, aztán új, erősebb akarással szálltak síkra az eszmények útján, s könnyek között emlékezve, derűs hittel néztek a jövőbe és dolgoztak, áldoztak azért, hogy legyen tiszta jézusi kereszténység, legyen Unitárius Egyház és vallás, szülessen béke, mélyüljön jóság és szeretet az emberek életében. És a történelem őket igazolta.

Korunk emberének vallásos szemléletét és magatartását tekintve, nem véletlenül vetődik fel a megrendítő kérdés: vajon mi tudunk-e úgy emlékezni előljáróinkra, tudunk-e úgy imádkozni és dolgozni, tudjuk-e, életük végére figyelmeztetve is, úgy követni hitüket és úgy szólani ma is a magunk helyén az Isten beszédét, hogy egykor majd minket is igazoljon az élet, a történelem? S noha a kérdés valóban megrendítő s így válaszuk sem lehet könnyelmű, meggondolatlan, én mégis hiszem,

hogyan tudunk. Csak mindannyiunknak akarnunk kell. Mert az annyi áldozattal megszerzett, fenntartott és reánk hagyott unitárius örökség ápolására és továbbadására egy-két ember nem elég. Vezetőknek és egyháztagnak, kicsinyeknek és nagyoknak teljes meggyőződéssel kell lennünk, hogy az a gondolat, az az eszme, melynek szolgálata egykor a mi elődeinket hőskökké és mártírokká avatta, ma is emberi, ma is jó, ma is szent és örökkön igaz. Lelkünk legmélyebb részéig kell hogy jusson az az élmény, mely ebből a meggyőződésből fakad. Mindenekfelett pedig egy olyan tiszta vallásos életmód gyakorlását kell magától értetődően vállalnunk, mely Isten gyermekeivé, Jézus tanítványaivá és felebarátokká nemesít minket a szó igaz értelmében ma is.

Ez a főtanácsi istentisztelet egyike azoknak a nagyszerű alkalmaknak, amikor méltóan emlékezhetünk meg a mi előjáróinkról, ahol öntudatosabban figyelmeztethetünk hősi életük végére, s ahol a közös lelki szárnyalás útján megdönthetetlen elhatározás születhetik bennünk hitüknek és vallásos meggyőződésüknek követésére. Szeretném, ha nemcsak az ünnepi hangulat hatása alatt, de elkövetkezendő életünk hétköznappal tele világában is zengeni tudnók azt a határozott *igent*, melynek nyomában az egy Isten dicsőségét, anyaszentegyházunk nemes célkitűzéseit, az ember nyugalmát és békességét eredményesen munkálhatjuk ezen a földön.

Ehhez azonban — miért ne ismernők el — még több lelkesedés, több önkéntesség, odaadás és törődés szükséges mindannyiunk részéről. Vidd magaddal ma ezt a *többet*, indulj el a mai napon boldogan e nemes építő munkára, az örökké élők nyomán azzal a tudattal, hogy a jó és igaz követéséért ma már senki sem bántalmaz téged. Ámen.

PÉLDÁZAT AZ ADÓS SZOLGÁRÓL

Mt 18,21—35

Az első három evangéliumban található példázatok Jézus tanításainak legszebb s egyben a legértékesebb részei közé sorolhatók. Mindenikben a valóságos emberi élet ritmusa lüktet, a mindennapok emberének és magatartásának pozitív vagy negatív vonásait mutatja be találón, örökérvényű módon.

Amikor olvassuk vagy hallgatjuk a példázatokat, tisztelettel s csodálattal gondolunk Jézusra, akinek ajakáról akár a 12 tanítvány, akár az öt követők sokasága előtt elhangzottak egykoron. Tiszteletünket még az a tény sem szállítja alább, hogy ugyanazok a példázatok a különböző evangéliumokban szó szerint nem egyeznek, sőt köztük néha egészen